

Język polski

MPO-P1_IP-142

Opracowanie

dr Wioletta Kozak (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Małgorzata Kosińska-Pułka (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu)
Andrzej Spilkowski (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku)

Opieka merytoryczna

dr Marcin Smolik (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Opracowanie techniczne

Bartosz Kowalewski (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Współpraca

Beata Dobrosielska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Agata Wiśniewska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Wydziały Badań i Analiz okręgowych komisji egzaminacyjnych

Opracowanie dla województwa śląskiego

Krzysztof Słomczyński (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie)
dr Romana Patyk (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie)

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie

ul. Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 616 33 99, 32 616 28 14
e-mail: oke@oke.jaworzno.pl
www.oke.jaworzno.pl

Spis treści

STRUKTURA I FORMA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA POLSKIEGO	4
Część ustna	4
POZIOM PODSTAWOWY	4
1. Opis arkusza	4
2. Dane dotyczące populacji zdających w województwie śląskim	4
3. Przebieg egzaminu w województwie śląskim	5
4. Podstawowe dane statystyczne dla wyników w województwie śląskim	6
Wyniki zdających	6
Poziom wykonania zadań	7
POZIOM ROZSZERZONY	9
1. Opis arkusza	9
2. Dane dotyczące populacji zdających w województwie śląskim	9
3. Przebieg egzaminu w województwie śląskim	10
4. Podstawowe dane statystyczne dla wyników w województwie śląskim	11
Wyniki zdających	11
Poziom wykonania zadań	12
KOMENTARZ DO WYNIKÓW OGÓLNOPOLSKICH	13
Poziom podstawowy	13
Arkusz egzaminacyjny – poziom rozszerzony	33
Wnioski i rekomendacje	41

Struktura i forma egzaminu maturalnego z języka polskiego

W 2014 roku egzamin z języka polskiego zdawany był jako przedmiot obowiązkowy na poziomie podstawowym, a jako przedmiot dodatkowy na poziomie rozszerzonym.

Egzamin z języka polskiego, zdawany jako przedmiot obowiązkowy, składał się z dwóch części:

- ustnej – zdawanej na jednym poziomie i ocenianej przez przedmiotowy zespół egzaminacyjny,
- pisemnej – zdawanej na poziomie podstawowym, ocenianej przez egzaminatorów zewnętrznych wpisanych do rejestru egzaminatorów komisji okręgowych.

Egzamin z języka polskiego zdawany jako przedmiot dodatkowy składał się z tylko z części pisemnej.

Część ustna

Egzamin maturalny w części ustnej z języka polskiego został przygotowany, przeprowadzony i oceniony w szkołach przez nauczycieli – członków przedmiotowych zespołów egzaminacyjnych.

Egzamin trwał około 25 minut: prezentacja tematu – około 15 minut, a rozmowa z członkami przedmiotowego zespołu egzaminacyjnego – około 10 minut. Za ustną część egzaminu zdający mógł uzyskać 20 punktów. Ta część egzaminu – zdawana na jednym poziomie – była obowiązkowa dla wszystkich maturzystów.

Poziom podstawowy

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z języka polskiego na poziomie podstawowym składał się z dwóch części. Część I to test sprawdzający rozumienie tekstu nieliterackiego, do którego dołączonych zostało 13 zadań różnego rodzaju (krótkiej odpowiedzi, wyboru wielokrotnego, na dobieranie). Część II to 2 zadania otwarte rozszerzonej odpowiedzi (do wyboru). Do każdego z nich dołączone były fragmenty tekstów literackich. Zadania w arkuszu sprawdzały wiadomości oraz umiejętności ujęte w standardach wymagań egzaminacyjnych dla poziomu podstawowego w trzech obszarach: wiadomości i rozumienie, korzystanie z informacji, tworzenie informacji. Za rozwiązanie wszystkich zadań zdający mógł otrzymać maksymalnie 70 punktów (20 punktów za część pierwszą oraz 50 – za część drugą).

2. Dane dotyczące populacji zdających w województwie śląskim

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym

Liczba zdających		32 772
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu w wersji standardowej	z liceów ogólnokształcących	20 225
	z liceów profilowanych	419
	z techników	11 758
	z liceów uzupełniających	130
	z techników uzupełniających	240
	ze szkół na wsi	785
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	1740
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	11 601
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	18 646
	ze szkół publicznych	30 333
	ze szkół niepublicznych	2439
	kobiety	17 690
	mężczyźni	15 082
	bez dysfunkcji	30 767
	z dysleksją rozwojową	2005

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu zwolniono 10 osób – laureatów i finalistów Olimpiady Literatury i Języka Polskiego.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach w wersji dostosowanej	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	14
	słabowidzący	46
	niewidomi	4
	słabosłyszący	46
	niesłyszący	32
Ogółem		142

Do egzaminu przystąpili również absolwenci z lat ubiegłych, którzy dotychczas nie uzyskali świadectwa dojrzałości, oraz tacy, którzy uzyskali świadectwo dojrzałości we wcześniejszych latach, a w maju 2014 r. przystąpili ponownie do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku egzaminacyjnego.

3. Przebieg egzaminu w województwie śląskim

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

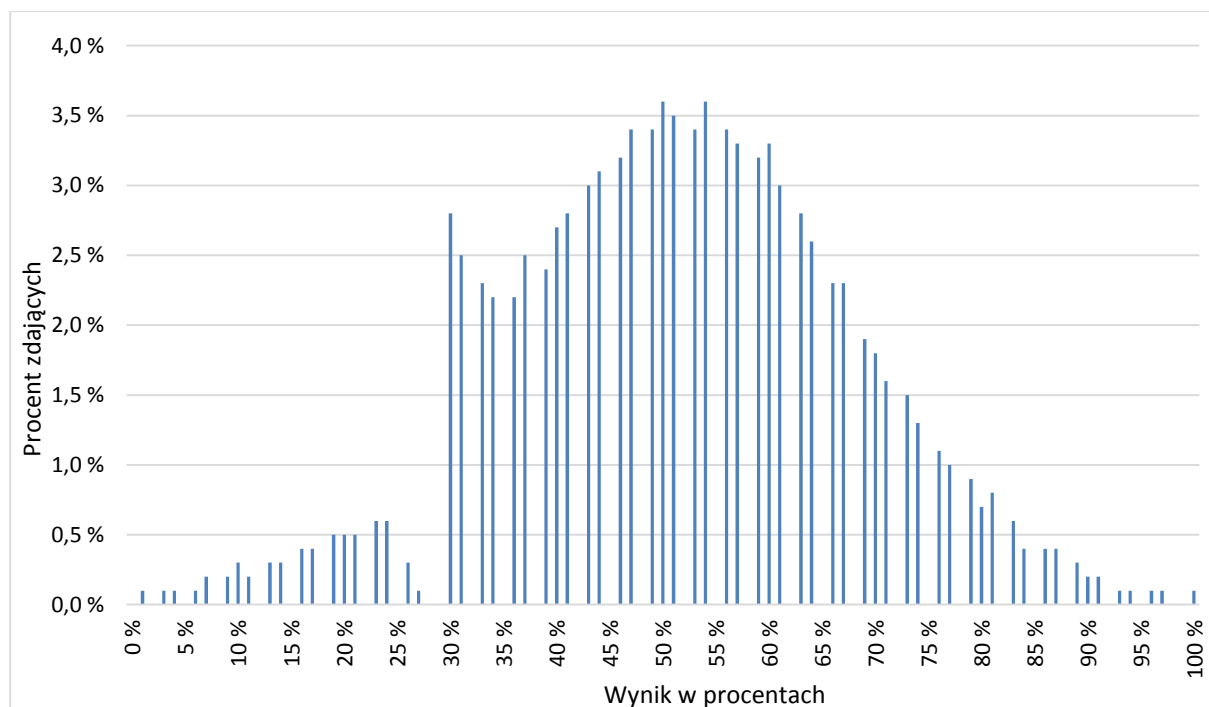
Termin egzaminu			5 maja 2014 r.
Czas trwania egzaminu dla arkusza standardowego			170 minut
Liczba szkół			708
Liczba zespołów egzaminatorów*			40
Liczba egzaminatorów*			877
Liczba obserwatorów ¹ (§ 143)			12
Liczba unieważnień ¹	w przypadku:		
	§ 99 ust. 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
		zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§ 99 ust. 2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
	§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	0
Liczba wglądów ¹ (§ 107)			123

* Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie.

¹ Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne dla wyników w województwie śląskim

Wyniki zdających

Wykres 1. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne*

Zdający:	Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)	Odsetek sukcesów**
ogółem	32 772	0	100	51	50 i 54	52	16	95
w tym:								
z liceów ogólnokształcących	20 225	0	100	56	60	55	16	97
z liceów profilowanych	419	6	89	43	34	43	15	88
z techników	11 758	0	99	34	49	46	14	93
z liceów uzupełniających	130	0	76	46	34	33	16	71
z techników uzupełniających	240	1	93	33	33	31	17	70
bez dysfunkcji	30 767	0	100	51	50	52	16	95
z dysleksją rozwojową	2005	4	99	50	54	51	15	95

* Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

** Dane dotyczą tegorocznych absolwentów, którzy przystąpili do wszystkich egzaminów obowiązkowych.

Poziom wykonania zadań

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Obszar standardów	Sprawdzana umiejętność	Poziom wykonania zadania (%)	
			kraj	woj.
1.	Korzystanie z informacji	Odczytywanie sensu wyrażenia zastosowanego w tekście.	23	82
2.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie zasady kompozycyjnej tekstu i jej funkcji.	38	51
3.	Korzystanie z informacji	Wyodrębnianie tezy tekstu, wykorzystanych w nim argumentów i sformułowanych wniosków.	45	52
4.	Korzystanie z informacji	Wyodrębnianie tezy tekstu, wykorzystanych w nim argumentów i sformułowanych wniosków.	32	78
5.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie charakterystycznych cech stylu i języka tekstu, nazywanie środków językowych i ich funkcji w tekście.	51	43
6.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie charakterystycznych cech stylu i języka tekstu, nazywanie środków językowych i ich funkcji w tekście.	31	59
7.	Korzystanie z informacji	Odczytywanie sensu fragmentu tekstu.	41	77
8.	Korzystanie z informacji	Nazywanie funkcji tekstu.	31	46
9.	Korzystanie z informacji	Odczytywanie sensu fragmentów tekstu. Stosowanie charakterystycznych cech języka tekstu do rozwiązania problemu.	31	69
10.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie charakterystycznych cech stylu i języka tekstu, nazywanie środków językowych i ich funkcji w tekście.	47	78
11.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie zasady kompozycyjnej tekstu i jej funkcji.	37	62
12.	Korzystanie z informacji	Wyodrębnianie tezy (głównej myśli) całego tekstu.	25	92
13.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie zasady kompozycyjnej tekstu.	35	43
Zadanie sprawdzające tworzenie własnego tekstu				
Treść	Tworzenie informacji	Rozpoznanie problematyki utworu; odczytanie treści dosłownych i ukrytych utworu; rozpoznanie znaków i symboli kulturowych; rozpoznanie tematów, wątków, motywów; wykorzystanie w odczytaniu sensu utworu miejsc znaczących; dostrzeżenie najistotniejszych zagadnień utworu; sproblematyzowanie odczytania tekstu; podsumowanie obserwacji analitycznych; wskazanie kontekstów utworu i wykorzystanie ich w interpretacji.	83	43
Kompozycja	Tworzenie informacji	Napisanie tekstu uporządkowanego, spójnego, zgodnie z zasadami jego organizacji.	74	51
Styl	Tworzenie informacji	Pisanie stylem komunikatywnym, dostosowanym do formy wypowiedzi.	69	54

Nr zad.	Obszar standardów	Sprawdzana umiejętność	Poziom wykonania zadania (%)	
			kraj	woj.
Język	Tworzenie informacji	Posługiwanie się językiem zgodnym z obowiązującą normą.	78	51
Zapis	Tworzenie informacji	Stosowanie zasad ortografii i interpunkcji.	44	49

Poziom rozszerzony

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z języka polskiego na poziomie rozszerzonym składał się z dwóch zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (do wyboru). Do każdego z nich dołączone były fragmenty tekstów literackich. Zadania w arkuszu sprawdzały wiadomości oraz umiejętności ujęte w standardach wymagań egzaminacyjnych dla poziomu podstawowego i rozszerzonego w trzech obszarach: wiadomości i rozumienie, korzystanie z informacji, tworzenie informacji. Za rozwiązanie wybranego zadania zdający mógł otrzymać maksymalnie 40 punktów.

2. Dane dotyczące populacji zdających w województwie śląskim

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym

Liczba zdających		2622
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu w wersji standardowej	z liceów ogólnokształcących	2511
	z liceów profilowanych	9
	z techników	102
	z liceów uzupełniających	0
	z techników uzupełniających	0
	ze szkół na wsi	34
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	77
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	857
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	1654
	ze szkół publicznych	2488
	ze szkół niepublicznych	134
	kobiety	2043
	mężczyźni	468
	bez dysfunkcji	2490
	z dysleksją rozwojową	132

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu zwolniono 10 osób – laureatów i finalistów Olimpiady Literatury i Języka Polskiego.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach w wersji dostosowanej	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	2
	słabowidzący	3
	niewidomi	2
	słabosłyszący	2
	niesłyszący	1
	Ogółem	10

Do egzaminu przystąpili również absolwenci z lat ubiegłych, którzy dotychczas nie uzyskali świadectwa dojrzałości, oraz tacy, którzy uzyskali świadectwo dojrzałości we wcześniejszych latach, a w maju 2014 r. przystąpili ponownie do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku egzaminacyjnego albo uzyskania wyniku z języka polskiego jako nowego przedmiotu.

3. Przebieg egzaminu w województwie śląskim

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

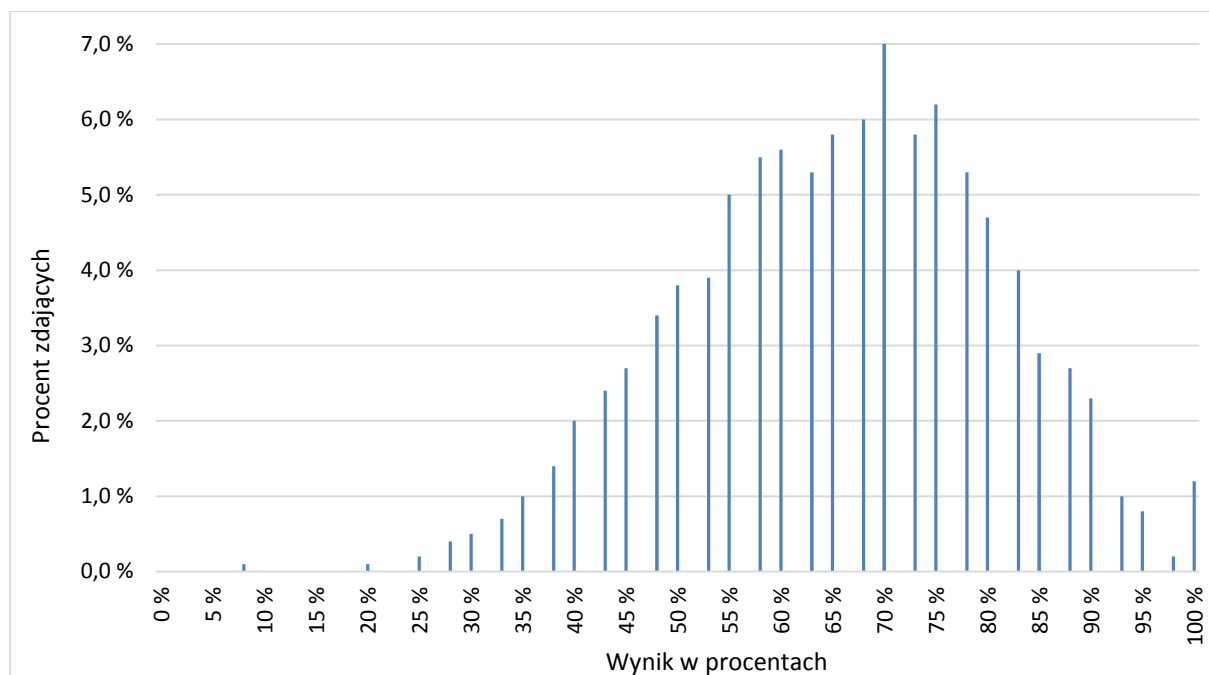
Termin egzaminu			8 maja 2014 r.
Czas trwania egzaminu dla arkusza standardowego			180 minut
Liczba szkół			270
Liczba zespołów egzaminatorów*			40
Liczba egzaminatorów*			877
Liczba obserwatorów ¹ (§ 143)			3
Liczba unieważnień ¹	w przypadku:		
	§ 99 ust. 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
		zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§ 99 ust. 2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
	§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	1
Liczba wglądów ¹ (§ 107)			17

* Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie.

¹ Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne dla wyników w województwie śląskim

Wyniki zdających

Wykres 2. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne

Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
2622	0	100	68	70	65	16

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Poziom wykonania zadań

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Obszar standardów	Sprawdzana umiejętność	Poziom wykonania zadania (%)	
			kraj	woj.
Treść	Tworzenie informacji	Rozpoznanie tematów, motywów, wątków; rozpoznanie bohaterów i sposobów ich kreowania w utworze; rozpoznanie cech wspólnych wskazanych utworów; rozpoznanie konwencji literackiej utworów; odczytanie treści dosłownych i ukrytych utworów; rozpoznanie nadawcy i odbiorcy oraz sposobów ich kreowania w utworze; wskazanie tradycji literackiej; określenie podstawowych wyznaczników poetyki utworu; wskazanie związków między różnymi warstwami utworu; wskazanie środków językowych decydujących o swoistości wypowiedzi indywidualnej; dostrzeżenie struktury artystycznej utworu; podsumowanie obserwacji analitycznych, sformułowanie wniosków; sproblematyzowanie odczytania tekstów; zinterpretowanie utworów na podstawie analizy; zastosowanie podstawowych pojęć z zakresu poetyki, teorii literatury i nauki o języku; zredagowanie własnej wypowiedzi zgodnie z cechami gatunku i zamierzoną funkcją (interpretacja porównawcza).	93	58
Kompozycja	Tworzenie informacji	Napisanie tekstu uporządkowanego, spójnego, nadanie mu właściwego kształtu graficznego, zredagowanie wypowiedzi zgodnie z cechami gatunku i zamierzoną funkcją tekstu.	61	82
Styl	Tworzenie informacji	Pisanie stylem komunikatywnym, dostosowanym do formy wypowiedzi.	56	74
Język	Tworzenie informacji	Posługiwanie się językiem zgodnym z obowiązującą normą.	68	80
Zapis	Tworzenie informacji	Stosowanie zasad ortografii i interpunkcji.	34	66

Komentarz do wyników ogólnopolskich

Poziom podstawowy

Część pierwsza – czytanie ze zrozumieniem fragmentu tekstu nieliterackiego

Rozumienie czytanego tekstu dotyczyło artykułu Barbary Skargi *O miłości* z książki *Człowiek to nie jest piękne zwierzę. Wykłady i artykuły* (Kraków 2007).

Umiejętności sprawdzane w zadaniach

1. Rozpoznanie struktury tekstu

Zadanie 2. polegało na wyjaśnieniu, czemu w kompozycji tekstu służy przywołanie *Uczty Platona*, czyli dostrzeżeniu, że jest to punkt wyjścia dla rozważań autorki, nawiązanie do tematu miłości, zapowiedź treści kolejnych akapitów. Zabieg ten wpływa na spójność tekstu, stanowi klamrę kompozycyjną akapitu 1., wprowadza tezę, zapowiada sposób ujęcia tematu/układ tekstu. Zadanie posłużyło sprawdzeniu rozpoznawania zasady kompozycyjnej tekstu i jej funkcji – wymagało rozpoznania zasady budowania wstępnej części wywodu. Było to zadanie umiarkowanie trudne (poziom wykonania zadania – 38%).

Ważną funkcją tego zadania jest również wprowadzenie do zadań 3. i 4., które posłużyły sprawdzeniu bardziej szczegółowych umiejętności dotyczących rozumienia tekstu na poziomie struktury. Zadania okazały się trudne (poziom wykonania zadań to odpowiednio 45% i 32%). W rozwiązaniu zadania 3. należało stwierdzić, że człowiek poszukuje duchowego wymiaru rzeczywistości, nadaje wyższy (duchowy, symboliczny) sens funkcjom biologicznym, przenosi je w sferę wartości. Jako potwierdzenie tego uogólnienia należało podać przykłady z tekstu zgodnie z jego wymową. To zadanie analityczne, dotyczące zasady kompozycyjnej tekstu, wymagało od zdającego dostrzeżenia wyjściowej tezy, a następnie rozpoznania przykładów bezpośrednio służących jej uzasadnieniu dzięki odwołaniu się do powszechnej życiowej praktyki, bliskiej odbiorcy (posiłki, sen). Natomiast w rozwiązaniu zadania 4. należało podać dwa argumenty potwierdzające pogląd autorki, że miłości nie da się ograniczyć do biologii. Zadanie dotyczyło również analizy kompozycji tekstu, stanowiło uzupełnienie poprzedniego – sprawdzało złożone umiejętności rozumienia tekstu na poziomie struktury. Zdający nie wykazali się w stopniu zadawalającym umiejętnością rozumienia argumentacji o charakterze abstrakcyjnym, jak np. przemiana duchowa, siła psychiczna, poświęcenie życia dla miłości. Dla wielu zdających formułowanie tezy to nadal trudne zadanie.

2. Rozpoznanie funkcji językowych składników tekstu

Zadanie 1. polegało na wyjaśnieniu, co znaczy zastosowane w tekście sformułowanie *pokarm duchowy* w kontekście *Uczty Platona*. Poprawne rozwiązanie zadania (wyjaśnienie metafory) wymagało od zdających wstępnego rozpoznania pierwszego akapitu tekstu oraz rozumienia użytego przez autorkę przykładu. Zadanie okazało się trudne dla maturzystów (poziom wykonania zadania – 23%).

Łatwiejsze dla zdających okazało się zadanie 5. (poziom wykonania zadania – 51%). W pierwszej części polegało ono na rozpoznaniu środków stylistycznych zastosowanych w przytoczonym zdaniu. Następną sprawdzaną umiejętnością było określenie roli tych środków w budowaniu obrazu miłości, co wymagało precyzyjnego wskazania funkcji polegających na podkreśleniu różnych aspektów miłości: jej duchowej natury (personifikacja), sprzeczności, skrajności (antyteza), wielości, różnorodności (wyliczenie).

Nadal trudne jest dla zdających określanie funkcji wymienionych sformułowań, dostrzeganie ich roli w budowaniu więzi między autorką a czytelnikiem (funkcja fatyczna) oraz we wzmacnianiu siły przekazu.

Zadanie 10. sprawdzało umiejętność rozpoznania w tekście czasowników w określonej formie gramatycznej, a także rozumienia funkcji tych czasowników w tekście. Wymagało to elementarnej wiedzy z zakresu gramatyki, a także odczytania zróżnicowanych intencji nadawcy wyrażonych przez użycie czasowników w 1. osobie liczby pojedynczej (nadanie wypowiedzi subiektywnego charakteru) i w 1. osobie liczby mnogiej (utożsamienie się z odbiorcą tekstu, łagodzenie krytyki przez odnoszenie jej do wszystkich). Zdający średnio poradzili sobie z tym zadaniem (poziom wykonalności zadania – 47%).

3. Rozpoznawanie funkcji komunikacyjnej tekstu

Zadanie 6. wymagało od zdającego rozumienia tekstu na poziomie komunikacji – rozpoznania funkcji sformułowań uwydatniających intencje autorki, np.: emocjonalny, subiektywny stosunek do tematu, chęć wzmocnienia siły przekazu, podkreślenie prawdziwości sądów, nawiązanie kontaktu z czytelnikiem.

Z kolei zadanie 8. sprawdzało umiejętność rozpoznawania funkcji komunikatu językowego, które dominują we wskazanych zdaniach z tekstu, i wymagało wykorzystania wiedzy – znajomości nazw podstawowych funkcji tekstu – przede wszystkim jednak rozumienia ich istoty w kontekście schematu komunikacji językowej Romana Jacobsona (zgodnie z treściami określonymi w podstawie programowej i w standardach wymagań egzaminacyjnych).

Oba te zadania były trudne dla zdających (poziom wykonalności to w obu przypadkach 31%).

4. Odczytanie złożonych sensów we fragmentach tekstu

Celem zadania 7. było sprawdzenie umiejętności rozumienia przywołanych w tekście sądów, sformułowanych z różnych punktów widzenia. Polecenie dotyczyło odczytania złożonych sensów wyrażonych w kilku akapitach tekstu, co wymagało abstrakcyjnego myślenia o charakterze porównawczym (uchwycenie istoty miłości z kilku perspektyw poznawczych), a także umiejętności formułowania uogólnień. Było ono dla zdających trudne – poziom wykonalności zadania to 41%.

Jeszcze trudniejsze okazało się zadanie 9. (poziom wykonalności – 31%), które służyło sprawdzeniu umiejętności rozpoznawania istoty oraz mechanizmu ironii, rozumianej nie jako kategoria estetyczna, lecz jako właściwość stylu, polegająca na sprzeczności między dosłownym znaczeniem wypowiedzi, a jej znaczeniem właściwym, niewyrażonym wprost, ale zamierzonym przez autora. Ponieważ samodzielne sformułowanie istoty ironii jest zbyt trudne dla większości maturzystów (również tych, którzy potrafią rozpoznać ironię i rozumieją jej mechanizm), tę złożoną umiejętność sprawdzono przez zadanie zamknięte wyboru wielokrotnego, wymagające zaznaczenia właściwej odpowiedzi.

5. Rozumienie tekstu jako całości

Tę grupę umiejętności sprawdzał zestaw trzech ostatnich zadań w teście (zadania 11., 12., 13.) Zadanie 11. służyło sprawdzeniu złożonych umiejętności rozumienia całego tekstu, zarówno odczytywania ogólnych sensów, jak i określania zasady kompozycyjnej i jej funkcji. Wymagało dostrzeżenia kluczowej tezy tekstu, otwierającej podsumowanie i łączącej je z rozwinięciem, a także rozumienia roli tej tezy w budowaniu przesłania tekstu (podkreślenie wyjątkowej rangi miłości, jej opozycji wobec nienawiści).

Z kolei zadanie 12. wymagało odtworzenia toku rozumowania autorki, prześledzenia jej argumentacji i zapisania uzasadnienia tezy w sposób zwięzły. Zadanie 13., kończące wiązkę to odtworzenie planu tekstu. Oba zadania okazały się trudne dla zdających (poziom wykonania zadania to odpowiednio 25% i 35%).

6. Podsumowanie

Wciąż najtrudniejsze dla zdających są zadania wymagające abstrakcyjnego myślenia, samodzielnego odczytania sensu tekstu, a także rozpoznawania funkcji jego składników. Pozytywną ocenę odpowiedzi zdających utrudnia także zastosowanie przez nich nieprecyzyjnego lub zbyt kolokwialnego języka.

Część druga – pisanie własnego tekstu

Integralną częścią tematu wypracowania jest fragment tekstu literackiego. W tej części egzaminu od zdającego oczekuje się wykazania się umiejętnościami pisania o literaturze. Ma on napisać tekst uporządkowany, spójny, nadać mu właściwy kształt graficzny. Powinien pisać zgodnym z obowiązującymi normami językiem, posługiwać się stylem komunikatywnym, dostosowanym do formy wypowiedzi.

Temat pierwszy

Żołnierskie emocje bohaterów *Potopu* Henryka Sienkiewicza. Na podstawie przytoczonego fragmentu powieści omów stany emocjonalne, zachowania i sytuacje ukazanych w nim postaci.

Temat wymagał od zdającego wykazania się umiejętnością tworzenia tekstu (rozwińcie temat) oraz wstępnego rozpoznania utworu. Zdający, analizując stany emocjonalne bohaterów ukazanych we fragmencie prozy Sienkiewicza, powinien zawrzeć w swej pracy spostrzeżenia o Bogusławie Radziwille, Andrzeju Kmicicu, Soroce i pozostałych żołnierzach. Postępowanie bohaterów ukazanych w scenie ma związek z sytuacją wojenną, ale również wynika z ich usposobienia.

Podobnie jak w ubiegłym roku największym problemem okazały się braki w zakresie umiejętności analizowania prozy epickiej. W jej miejsce w rozwiązaniach dominuje skłonność do streszczenia, parafrazowania lub opowiadania treści fragmentów utworów literackich zamieszczonych w arkuszu bez wnikania w złożoność procesów psychologicznych oraz niedostrzegania (nierozpoznawania) wagi kontekstu historycznego w utworze. W pracach zauważa się przewagę uproszczonej, bardziej internetowej niż podręcznikowej, wizji historii, a nieumiejętność wykorzystania kontekstów (w tym historycznego) to najsłabszy element w rozwiązaniach zdających. Spostrzeżenia o tekście literackim nie są pogłębione, maturzyści rzadko wypowiadają się o powieści jako autorskiej interpretacji historii, najczęściej snują rozważania o charakterze ogólnym.

Pojawiały się zatem (najczęściej we wstępie i zakończeniu) odniesienia do doświadczeń związanych z:

- ✓ wojną i jej znaczeniem w życiu człowieka (mowa oczywiście o każdej wojnie, a nie o polsko-szwedzkiej z XVII wieku)
- ✓ życiem każdego człowieka, życiem w ogóle
- ✓ wybranymi postawami żywymi
- ✓ obiegowymi prawdami o zachowaniach ludzi
- ✓ systemami wartości
- ✓ byciem dobrym lub złym człowiekiem.

Pochodzenie tych spostrzeżeń wynika raczej z obserwacji, obiegowych sądów niż podbudowy poznawczej, teoretycznej. Często zostały one zaledwie sygnałnie wyrażone, bowiem w wypracowaniach przeważa linearny sposób czytania (analizowania) fragmentu podanego w zadaniu. Piszac o bohaterach Sienkiewicza, zdający ograniczali się do informacji dotyczących:

- ✓ tego, co zostało ukazane wyłącznie we fragmencie prozy
- ✓ tego, co zostało ukazane w scenie i dopełnienia jej wartościowaniem oraz ogólnymi informacjami o całości powieści
- ✓ tego, co stanowi o wielowątkowości powieści interpretowanej jako:
 - traktat o życiu Kmicica
 - dzieło o przemianie bohatera (najczęściej w ujęciu typowym dla opracowań)
 - utwór o perypetiach żywych bohatera (na zasadzie streszczania).

Zadający, którzy w swoich wypracowaniach wykorzystali kontekst historycznoliteracki, czynili to najczęściej obok wymowy fragmentu literackiego, sensu tematu, tak jakby przytaczali ciekawostki, dyktetyki i inne ploteczki, a nie refleksje nad tekstami kultury. Pisali o:

- ✓ innych utworach Sienkiewicza, przytoczonych najczęściej niefunkcjonalnie (*Potop* wśród innych utworów autora)
- ✓ typie czarno-białych bohaterów
- ✓ bohaterach fikcyjnych i historycznych (najczęściej ogólnikowe informacje)
- ✓ zasadzie tworzenia „ku pokrzepieniu serc”
- ✓ społeczeństwie po klęsce powstania styczniowego
- ✓ micie kompensacyjnym (sporadycznie).

W wypracowaniach znalazły się też realizacje tematu, w których bogactwo odniesień historycznych nie miało żadnego uzasadnienia w zamyśle kompozycyjnym tekstu własnego zdającego. Pisanie o faktach, wydarzeniach historycznych można porównać do odtwarzania osobnych fragmentów lekcji historii, które nie składają się na funkcjonalny kontekst historycznoliteracki. Na przykład połowa wypracowania zawiera treści historyczne, druga natomiast została wypełniona informacjami o cytowanym fragmencie prozy. Kompozycja takich wypracowań jest niespójna, najczęściej dwudzielna, o niekoniecznie równych proporcjach. Świadczy to o braku panowania zarówno nad całością swojego wywodu, jak i danych zawartych w materiale źródłowym.

Pojawiały się też prace bez żadnych, nawet historycznych odniesień, w których realizacja polegała na wykorzystaniu wyłącznie fragmentu, jego streszczaniu, czasem uogólnianiu spostrzeżeń z niego wyprowadzonych, by ewentualnie zasygnalizować wymowę i ocenę ukazanych zachowań postaci literackich. Te realizacje charakteryzuje wysoki stopień schematyzmu, również w języku. Zdający pisali *W przytoczonym fragmencie...*, *Zdarzenia te miały ogromny wpływ...*, *Jednym z głównych bohaterów...* Sformułowania tego typu to ogólniki, formalne, utarte zwroty, a prace, w których zostały użyte, pozbawione są cech indywidualizmu.

Wielu zdających nie wykazała się umiejętnością tworzenia przemyślanego sposobu argumentacji, budowania toku argumentacyjnego. W rozwinięciu zamiast toku logicznie zhierarchizowanych argumentów, spostrzeżeń i przykładów umieszczano luźno powiązane zdania o fragmencie prozy Sienkiewicza. Niektórzy zdający skupiali się na linearnym wykorzystaniu tekstu literackiego, inni na charakteryzowaniu Andrzeja Kmicica i Bogusława Radziwiłła albo na charakteryzowaniu wszystkich bohaterów. Czasem w zakończeniu wypracowania były umieszczane zdania wartościujące ukazane w scenie spotkania przeciwników postawy bohaterów literackich (najczęściej w stylu *podoba się – nie podoba*).

Innym typem spostrzeżeń tworzących zamysł kompozycyjny są uwagi charakteryzujące żołnierza, jego rolę, postawę, zachowania. Ilustrują to przykłady 2. oraz 3.

Przykład 2.

Wstęp wypracowania

WYPRACOWANIE

na temat nr 1.....

Gdy myślę o żołnierzach, wyobrażam sobie ludzi odważnych, gotowych do poświęceń, dobre wychowanie, zabójców i obrońców przed wrogiem wszelkimi sposobami. Być może z wafkami i z różnymi maszynami, nie mogą mieć czasu, bo rozczulił ich wrogiem; nie mogą mieć własnego żołnierza, bo nie umieli być walczyć, bo rozczulił ich wrogiem. Nie jest to jednak prawda, gdyż żołnierze też czują się. Słusznie wydaje to analizując żołnierskie emocje w "Potopie" Henryka Sienkiewicza. Różni będącej częścią trylogii autorstwa

Zakończenie wypracowania

Podsumowując cały wywód mogę powiedzieć, iż mimo, że żołnierz żołnierzem jest, ale człowiekiem też jest, ma on swoje uczucia, które przebiegają, są na różnym poziomie. Można na myśli czułości, które ma. Głównie i jego ludzi z pomocą, nie było im ciężko, gdyż mieli oni świadomość, że nie są sami, w bitwie, myśli, nie przeciwko, ale przeciwko, nie przeciwko, ale przeciwko. Widziałem, że żołnierze, są ludźmi, nie tylko opanowaniem, którzy gdy jest taka potrzeba, potrafią poświęcić, jak należy, z zachowaniem, z godnością, oraz że są żołnierzami do poświęceń.

Przykład 3.

Wypracowanie w całości

WYPRACOWANIE

na temat nr1.....

Żołnierze są zazwyczaj kojarzeni z postawą pozbawioną emocji, grupa ludzi wykonujących „bez mrugnięcia okiem” polecenia dowódcy. Jednakże, niektóre wartości, wpajane i przyswajane od dzieciństwa są tak mocno zakorzenione, iż nawet żołnierz zaczyna się zastanawiać, czy postępuje słusznie. Znamienny przykład takiego wahania został ukazany w filmie „Człowiek w żelaznej masce”, w scenie, w której król Francji nakazuje strzelać do muszkietierów. Lecz żołnierze znają ludzi, których mają zabić i wierzą, że oni działają w słusznej sprawie. Dopiero, gdy król wyrzyna strzelbę i oddaje pierwszy strzał reszta też idzie - za jego

.....przykładem. Czasami.....jeden.....czyn może.....pociągnąć.....za.....sobą.....inne,.....co.....stało.....się.....także.....w.....„Potopie”.....

.....~~W~~.....W.....całej.....swej.....powieści.....wplótł.....Henryk.....Sienkiewicz.....wiele.....momentów.....batalistycznych;.....główny.....bohater,.....Andrzej.....Kmicic.....jest.....chorążym.....orszańskim. Sam.....najbardziej.....przeżywał.....zdradę.....hetmana.....Rodzimałto,.....gdyż.....przysięgł,.....że.....stać.....u.....jego.....boku. Stuchając.....rozkazów.....dowódcy.....zdradził.....ojczyznę. Dlatego.....doskonale.....rozumiał.....uczucia.....żołnierzy,.....~~Palaków~~.....Palaków,.....których.....patrzyli.....na.....Soroce,.....gotującego.....się.....na.....śmierć. Serce.....podpowiadało.....im,.....iż.....nie.....należy.....katować.....jeńców: „Żołnierz.....nie.....kat”. Byli.....pełni.....współczucia.....dla.....wadmistrza.....i.....nienawisli.....do.....swoich.....przełożonych,.....co.....potwierdzała.....słowa: „<diabli>”, „<piorun>”, „<pogańska.....służba>”. Mimo.....to,.....żołnierz.....musi.....stuchać.....rozkazów,.....nie.....ograniczyli.....się.....tylko.....do.....pamruku.....i.....gwaru. Dopiero.....Kmicic.....„przełat.....czarę.....goryczy”. Uświadomił.....stuchającym,.....że.....są.....zdrajcami.....i.....czeka.....ich.....nieuchronna.....śmierć.....i.....hańba. Wyobrażenie.....o.....Soroce.....wbitym.....na.....pal,.....o.....zdradzie.....i.....służbie.....przeciw.....Rzeczypospolitej,.....onaz.....wizja.....przebaczenia.....i.....dołączenia.....do.....wojska.....polskiego.....sprawity,.....że.....żołnierze.....zaniechali.....wykonanie.....egzekucji.....i.....przytoczyli.....się.....do.....Kmicica. Następny.....stan.....emocjonalny.....to.....radość.....z.....powrotu.....do.....służby.....ojczyźnie,.....co.....najlepiej.....ujmuje.....Głównicz: „(.....).....dawno.....to.....chciał.....uczynić,.....co.....teraz.....czynię”.....

Inne uczucia są przedstawione w postaci pana Andrzeja. Można powiedzieć, że „zjadł zęby” na wojowaniu i doskonale wie, jak kłopotliwe jest ukarzenie się przed drugą osobą. Żołnierz, nawet pasek, czuje niechęć, czasami nienawiść do swego wroga, więc nie ma dla niego nic bardziej upokarzającego niż bicie czołem przed nieprzyjacielem. Mimo to, Kmicic czuje wielką sympatię do Soroki za jego wierną służbę i zgadza się paść do stóp Bogustawa.

Postawę typową żołnierską prezentuje wachmistrz Wdzyk, pal i czując zbliżającą się śmierć, pamięta o służbie. Pan Andrzej jęknął tylko: „Soroka”, a ten od razu odpowiedział mu, gotów do wykonania polecenia: „Wedle rozkazu!”. Żołnierz okazuje jednak emocje. Z zalem przyznaje, że za trzydziści lat służby otrzymuje śmierć. Przeraża go ~~ta~~ wizja męczeńskiej śmierci, ale „(...) czas to czas!” i poddaje się oprowcom.

Żołnierskie uczucia są bardzo często sprzeczne z rozkazami dowódców, ale wymagane jest posłuszeństwo. Tylko, gdy ^{polecenia} ~~rozkazy~~ ingerują w sferę egzystencjalną człowieka, to coś mu pozostanie, gdy zdradzi siebie i to, o co dbał całe życie? Jednakże godną pochwały jest postawa wierności do samej śmierci. I, gdyby „Potop” nie został napisany przez Sienkiewicza „ku pokrzepieniu serc” i, gdyby Soroka zginął,

jestem pewien, że jego ostatnie słowa brzmiałyby:
„Wedle rozkazu!”

Autor tekstu (przykład 3.) przedstawił Andrzeja Kmicica jako pułkownika, chorążego orszańskiego, dostrzegł w nim przejawy żołnierskiej dumy i gotowości do poświęceń. W wypracowaniu skupił się na opisanu Soroki jako wachmistrza Kmicica, całkowicie oddanego swojemu panu. Zauważył, że jego żołnierski los (niewola, wyrok, wygrana) łączy się z postawą pełną gotowości na śmierć. W pracy odnajdujemy próby wnioskowania i przewidywania skutków, co mogłoby świadczyć o dystansie poznawczym, gdyby zostało pogłębione. Dominują spostrzeżenia o batalistyce i skupienie na charakteryzowaniu wojska w ogóle, z pominięciem dwóch głównych bohaterów. Autor odesłał czytających do amerykańsko-brytyjskiego filmu kostiumowo-przygodowego *Człowiek w żelaznej masce*. Akcja filmu toczy się na początku lat 60. XVII wieku. Król Ludwik XIV rządzi Francją w sposób despotyczny, angażuje kraj w wojny, które rujną skarby królewskie. Trzej muszkietierowie będący w stanie spoczynku: Aramis (zakonnik), Atos (wiedzie życie samotnika) i Portos (oddaje się zabawie), a także D'Artagnan (dowódca gwardzystów) znów łączą siły by pomścić śmierć syna Atosa – Raoula. Mają zamiar uwolnić z Bastylii brata bliźniaka Ludwika XIV, Filipa, i posadzić go na tronie. To współczesny i zarazem historyczny kontekst kulturowy. Niestety brak konsekwencji w realizacji zadania, a zakończenie jest „urwane”.

Innym problemem jest brak umiejętności tworzenia podsumowania, zarówno w toku argumentacyjnym (uogólnianie wcześniejszych spostrzeżeń), jak i w formie wypowiedzi. Niektórzy zdający stosowali „zabieg” tzw. zakończenia formalnego.

Przykład 4.

Zakończenie wypracowania

Henryk Siemieniwoz w „Potopie” powziął już
podstępnie oraz epistoli władzy ekspedycji
wówczas w Henryku króju. Mpiaynie udochośnie,
~~ten~~ „iz” ułit nie rade nikomu takiego bła
i cierpienie, już udoch-uodchoni, Bła-uodchoni
Pomimo upływu wielu lat, obecne również
zdaje się nie mieć podobne sytuacje.
~~Właściwie~~ Krzyżownicy siebie, ~~nie~~ ^{nie} ~~nie~~ ^{nie} ~~nie~~ ^{nie}
przyjacieli, starych i nowych nie ma już
we howerneje. Cesto plemię epistoli
zapatrzonymi w ciemne udochośnie, pociąg
przez życie w ~~ten~~ w celu udochośnie Henryk
Siemieniwoz. Poim udochośnie Siemieniwoz
w ~~ten~~ po udochośnie pociąg ~~nie~~ ^{nie} ~~nie~~ ^{nie} ~~nie~~ ^{nie}
słychać udochośnie już żyje, a problemy już
pociąg błaż udochośnie udochośnie.

„Zabiegi” sztucznego podsumowania znajdują się w tych rozwiązaniach, których autorzy nie przemyśleli logicznego układu argumentów, nie odnosili się do refleksji o historii i nie tworzyli tekstu z zamysłem kompozycyjnym. Przedstawiony fragment wypracowania (przykład 5.) charakteryzuje tzw. „wata słowna”, zakończenie jest niefunkcjonalne, tylko formalne, bez związku z refleksją o emocjach, tekście cytowanym w zadaniu. Z tematem i analizą fragmentu łączy go nazwisko Sienkiewicza.

Jako swoistą rekompensatę braku wnikliwego czytania utworu literackiego w jednej z prac można odebrać emocjonalny komentarz, apel zdającego:

Przykład 5.

Zakończenie wypracowania

Fragment „Potopu” Henryka Sienkiewicza pokazuje polskich i otwarych jako bohaterów, młodych i odważnych swojej ojczyźnie! Oni gotowi są poświęcić swoje życie w takiej sprawie. Ich zachowanie powinno być przykładem postępowania zgodne z honorem i wartości moralnymi. Temat bardzo mi się podobał,

a podany fragment „Potopu” wzniósł mi, że w tej sprawie spotkał się z aprobatą Senackiej Komisji.

Temat drugi

Na podstawie fragmentu *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego porównaj poglądy Poety i Gospodarza na temat poezji narodowej oraz przedstaw sądy bohaterów o Polakach.

W rozwinięciu tematu zdający miał porównać poglądy bohaterów dramatu na temat poezji narodowej oraz przedstawić ich sądy o Polakach. Aby zrealizować temat i napisać tekst własny, zdający musiał zanalizować dołączoną do tematu scenę 24. *Wesela* – dramatu Stanisława Wyspiańskiego. Utwór ten ujęty jest na liście lektur w szkole ponadgimnazjalnej, co oznacza, że jest to lektura obowiązkowa.

Głównymi przyczynami uzyskiwania przez zdających niewielkiej liczby punktów za rozwinięcie tematu oraz pozostałe kryteria były:

- ✓ brak znajomości treści *Wesela* pomocnej jako kontekst wspomagający i ułatwiający analizę i interpretację podanej sceny

Przykład 1.

Gospodarz i Poeta sceptycznie
 podchodzą do poezji o Polakach.
 Społeczeństwo przedstawione jest demitologizowane,
 a poezja zostata przedstawiona jako nieprzy-
 stająca do sukcesnego świata. W utworze
 arystokracja zostaje ukazana negatywnie jako
 grupa nieorientowana i tylko fascynująca się
 kultem obywateli, nie znając realów wsi.

Przykład 2.

WYPRAWOWANIE

na temat nr 2.....

Ten fragment to dialog jaki prowadzi poeta z gospodarzem, w powieści Stanisława Wyspiańskiego „Wesele”. Poeta mówi o czymś wielkim, jeszcze nieosiągniętym, o miłości, o kochaniu. Wyśmiewa się z gospodarza. Poeta mówi o ziemiach które w utworze przychodzą tylko do przedstawicieli inteligencji. Nie przychodzą do chłopstwa. Poeta sprawdza czy gospodarz takie widzi te zjawy. Poeta mówi, że chłop coś bardziej rozumie, się i chce brać udział w życiu inteligencji, że gdzieś nie spojrzeć, gdzieś nie usłyszeć tam wszędzie chłop może zobaczyć i usłyszeć.

- ✓ brak podstawowej wiedzy historycznoliterackiej i genologicznej na temat dramatu Stanisława Wyspiańskiego

Przykład 3.

WYPRACOWANIE

na temat nr2.....

„Heele” Stanisława Wyspiańskiego jest powieścią napisaną w okresie Młodej Polski. Przedstawia ona nam heele Lucjana ~~z~~ i panny Mikolajewskiej. Akcja utworu toczy się w czasie jednego dnia, rozpoczynając się przygotowaniami do wesela, a kończąc następnego dnia rano. Postać i Gopodan są również uczestnikami wesela.

Postać pragnie napisać dramat, który będzie o miłości i samim. ~~Postać pragnie napisać~~

Postać jest osobą o bogatej wyobraźni, żyje swoim życiem. Często jest samolubny i mroźny, nie przejawiając jakiegoś pojęcia. W myślach pragnie stać się osobą o niezwykłym goście, który ma stać się go Polakom napisać dramat, który będzie pokazywał miłość,

Przykład 4.

„Wesele” to dramat okresu dwudziestolecia międzywojennego autorstwa Stanisława Wyspiańskiego. Podany fragment przedstawia rozmowę Poety z Gospodarem na weselu pary młodej w domu Gospodara.

Gospodarz, u którego w chacie wyprawio-
no wesele to jeden z przedstawicieli chłopów.
Nie ma zbyt dużej wiedzy o świecie. Sma mię-
so na prowadzeniu gospodarstwa. Nie jest wykształ-
cony. Podkłada poezję Poety, dramatyzm jego
słów. Zdaniem Gospodarza Polacy są wierni

- ✓ niezrozumienie treści sceny

Przykład 5.

Wysprawniśli w opozycji do Kołty stania jnowstrachu,
wielotego pny ^{napożycu} ~~kołty~~ zabawy Gospodarka. W nim nowości
dostęgalny pod dynamizm, i tony pednak na koniec
przybawoje (zostawia) pender medoxyt u odleciacy.
Gospodar poratkowa nitewole nowie ze stow Kołty, iode
przetulaje now i powtarzajec jego stowa. Jest vorobieniem
wielotego medyka - plotkara, bo w bityskawiany gnos b
podapi odpendsted Polce, co o jego panystach
sieda chłopci. Uaywa pny tym kolomwulimam i bledów
skiednicowych up. u. zozumni. Ten zabieg aciem jest
nieprzeprzechny i ma ^{podwagstec} ~~podwagstec~~ naturę jnowstracha. Chłop pednak
voz pamiar ~~ampe~~ nasy wedy sita w Polsce bity szedite.
Sa to nowospelece negatywne dla faktycznego stow wzecny,

- ✓ sprowadzenie analizy i interpretacji do czytania tekstu literackiego na poziomie dosłownym

Przykład 5.

Poglądy Gospodara i Poety są dotyczące poezji polskiej są zestawione na zasadzie podobieństwa. Według bohatera poezja polska porusza tematykę miłości i wielkich jednostek. Poezja odnosi się do historii i wielkich dzieł, poprzez dramatyzm. Bohaterowie ~~kontynuacja~~ kontynuacja poezji odwołanie od rzeczywistości i nityzacja. Bohaterowie takich historii. Zastaje podkreślony brak możliwości działania wielkich jednostek wśród przepięknego tłumy, a w wyniku tego problemem urodził się wybitnej jednostki. Bohaterowie posiadają podobne pragnienia i wartości dotyczące Polaków. Generacje polskie spotwarzają jest przez nich oceniane negatywnie jako uciążliwe w naszym narodzie.

- ✓ uznawanie streszczenia lub parafrazy tekstu za poprawną realizację tematu

Przykład 6.

Gospodarz mówi, że jak jeden człowiek pełne to jego głos sięgający w całej ziemi, w polach czy w borach. Ale wiek tego nie potrafi zrozumieć. Marzenie Poeta sprowadza o sytuacji, gdzie pan jest sam i samotny, a ten młody, który nie ma zaimknu domu. Gospodarz uważa, że w każdym z nas coś się buntuje i psuje. Życie to nie tak zwana, "czarna" dżungla, mojemu, ale moim sercem. Daję to, niemi, mojemu narodowi. Żeś Poeta odpowiedział, że każdy Polak ma w sobie coś takiego, co motywacja, że miłość i radość, do domu, swojego narodu. Wielki popiół, to Polacy, generał. Gospodarz mówi o tym, że każdy Polak zapala swój ogień, chce do walki. Bohater wewnętrzny, który jest momentem wielki, dotychczas, swoją duszę, a za chwilę, chwyci, się, w ciemności.

- ✓ błędne przywołanie kontekstów interpretacyjnych będących podstawą wnioskowania
Przykład 7.

WYPRAWOWANIE

na temat nr ...2.....

Nesie to dzieło opisujące okres gdy Polska
znajdując się w trakcie konfliktu między dwoma ze sobą
Dzieło to jest dramatem. Składa się z 2 i 3 aktów,
w pierwszym ludność bawi się w 2 i 3 zaś
prace i ta nasyca na temat jest poprawnie opisana polityczną
polityczną Polski.

W podanym fragmencie „Nesie” Stanisława Wyspiańskiego
występuje postać gospodarza i gościa. Ten drugi, lubi
o smutnym okresie, co to jest to występuje i
mimo to ból i zamyślenie to dostrzega się i
mimo to do sytuacji Polski, że historia jest wesoła i żartowa
smutna. Poeta wspomina czasy świetności Polski
gdy rynek nie był się niczego ludzkiego i siła

Przykład 8.

Leż tak jest pneraszony wielomem swojej zbrodni,
ze jego serce pska z woparzą. Nie może on
nawet napić się wody ze studni, ponieważ woda
po dotknięciu mu się brudzi. Przez co pije wodę u
źródła jakby jakiś święty. Gospodarz przysięga
serce pierie i mówi że bardzo pięknie leż
dramatycznie, dramatycznie jak wszystko.
Bełta w odpowiedzi ^{pragnienie pana pierwszego}
~~który siedzi sam w swoim zamczysku~~ ^{który siedzi sam w swoim zamczysku} Twierdzi, że lud
jest taki prosty, który mieszka u stop zamku.
Gospodarz na to „Tak w nas cisza pionami
drzewnym wie postaciami, dawnym strojem, dawnym
krojem”. Gospodarz nie chce drzewnych
postaci i starych kresacji, twierdzi że to dawność
tak z nami wolą, a serce i tak nie swoje.
Bełta mówi o duchu, który się u każdym
paniewiera i dźwięcy się wydnieć, skoczyć, rze
po pas w kmi ubrać. Gospodarz przysięga,
że co roku taka sama sytuacja „Tak się one, tak
się zwle, rok w rok, w każdym pokoleniu”
Bełta myśli, że my jesteśmy jak miełki i
możemy zadowalać się jedynie naszymi snami.
„A to, co to nas otacza, oddności nasze preinazaj,
w orzech naszych chłap wiasta do potęg” kula fiata.”

✓ słabe opanowanie umiejętności kompozycyjno-tekstotwórczych

Przykład 9.

WYPRACOWANIE

na temat nr ...2.....

W okresie Młodej Polski panowało w Polsce ogólnie
rozwarstwienie społeczne. Chłopi byli uważani za tych,
którzy mogą tylko uprawiać rolę i nie ~~byli~~ mieli
prawa myśleć o rzeczach przeznaczonych dla wyższych
warstw. Wiek był uważany za miejsce w którym oprócz
pracy, panowała nuda i brak ^{informacji} ~~innych~~ o tym co się
dzieje w "wielkim" świecie. Niektórzy chłopi jednak ^{przykładem} jakimś
„Wesele” jest Gospodarz mieli ambicję, żeby się uczyć i
interesowali się sprawami Polski. Odczyt wyżej postawione,
wyśmiewający tych chłopów, którzy interesowali się nie tym
co dla nich przeznaczone. Właśnie w scenie 24 aktu
pierwszego „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego, możemy
zobserwować dialog dwóch osób z innymi warstwami

Przykład 10.

Podsumowując, ~~obaj bohaterowie~~ ^{ich} ~~zdarzenia~~ ^{zdarzenia} obu
bohaterów odwołano się do siebie. Poeta był nieetykietą
mestemem do poezji i młodego polskiego. Notamus est
Gospodarz ~~angli~~ ^{angli} ~~sukces~~ ^{sukces} ~~uspienestliwiano~~ ^{uspienestliwiano} ~~ne~~
wennuty ~~smieszno~~ ^{smieszno} ~~namówiły~~ ^{namówiły} ~~Osobiscie~~ ^{Osobiscie} ~~podkresem~~
zdarzenia Poety ~~klimekiem~~ ^{klimekiem} ~~ie~~ ^{ie} ~~Melodii~~ ^{Melodii} ~~mesle~~
było tylko obudę.

✓ słabe opanowanie umiejętności analityczno-interpretacyjnych

Przykład 11.

Poeta wkurzuje też na prostotę życia chłopów. Chłopi nie mają takich problemów jak osoby inteligentne. Przewodzą prosty i nieskomplikowany tryb życia. Poeta od czasu przyjazdu do tej wioski wie, że nie może oprowadzić ich o sprawy polityczne. Klimat też ich nie interesuje, bo nie może oprowadzić ich o sprawy polityczne. Klimat też ich nie interesuje, bo nie może oprowadzić ich o sprawy polityczne. Klimat też ich nie interesuje, bo nie może oprowadzić ich o sprawy polityczne.

Gospodarz zdaje się nie rozumieć tego, co poeta. U niego w domu przewodzi rozum, a nie emocje. Nie potrafi zrozumieć, o jakich rzeczach poeta mu mówi. Myśli tylko o najbliższych okolicach i nie chce się bawić w politykę. Nie rozumie wartości poezji i precyzji w tym, co poeta mówi. Poeta prowadzi rozmowę z gospodarzem, a gospodarz ten jej nie rozumie, odpowiadając mu w sposób prosty. Gospodarz widzi w dialogach ludzi go-

Przykład 12.

W Młodej Polsce powstało bardzo wiele wierszy, jednym z twórców był Kazimierz Przerwa-Tetmajer, którego niektórzy utożsamiają z postacią Poety z „Wesela”. Stanisław Wyspiański. Gospodarz, starszy chłop rozpoczyna ^{temat poezji} ~~temat~~ porównując Poetów do jezących herosów. Jednym z ulubionych tematów twórców w tej epoce były góry, stąd porównania, że jeżdżą po wszystkich górach. Gospodarz mówi też, że nikt z nich nie rozumie tej poezji. Poeta zaś stwierdza, że to chłopcy żyjąc w odosobnieniu nie są w stanie zrozumieć tego, co poeci chcą przekazać przez swoją ^{twórczość} ~~poezję~~. Poeta twierdzi, że chłopcy żyją w zaskamienieniu. Poeta opowiada o swoich kolegach, porównuje ich twórczość do metod wyuczonej ze studni. Poeta ma przedstawia swoje wizje artystyczne. Wskazując na wspomina rum wiatru, bohatera ~~wesela~~ ^{każącego} jak ze stali, rytm, historię wesela, ile może z smutnym przekleśnieniem. Poeta ma zupełnie inne spojrzenie na polską poezję niż Gospodarz. Chłop najwyraźniej jej nie rozumie, jest jak ptakiem, który chętnie latać bez skrzydeł. Poeta upomina Gospodara, który chętnie rozumieć i widzieć i doświadczać ^{jako swojego świata} ~~polki~~ Polski. Gospodarz wiele czasu

Arkusz egzaminacyjny – poziom rozszerzony

Integralną częścią tematu wypracowania jest odniesienie do tekstu literackiego. Na tym poziomie egzaminu mogą pojawić się teksty spoza podstawy programowej, ale mieszczące się w znanej maturzystom konwencji literackiej. Jeśli zdający zna wskazane w standardach wymagań egzaminacyjnych wyróżniki utworu literackiego, funkcjonalne konteksty interpretacyjne dzieła, procedury analizy utworu i rozumie pojęcie interpretacji utworu, spełni wszystkie wymogi formalne zadania maturalnego z języka polskiego.

Na poziomie rozszerzonym zdający ma możliwość wykazania się umiejętnościami określania artystycznego charakteru literatury, pisania o niej językiem poprawnym w zakresie terminologii koniecznej do opisu sposobu kreowania świata w tekście artystycznym. W zaprezentowanej przez zdającego analizie i interpretacji tekstu na tym poziomie oczekuje się umiejętności filologicznych, znajomości zagadnień z zakresu poetyki i teorii literatury, odczytywania znanych konwencji literackich w nieznanym tekście. Te właśnie umiejętności sprawdzane były w tegorocznych zadaniach maturalnych proponowanych zdającym na poziomie rozszerzonym.

Tematy wypracowań dotyczyły utworów autorów, którzy wskazani są w *Informatorze maturalnym z języka polskiego* (William Szekspir, Bruno Schulz), oraz autorów niewymienionych w liście lektur (Miguel de Cervantes Saavedra, Leopold Tyrmand), przy czym teksty ich autorstwa utrzymane są w omawianej w szkole poetyce lub konwencji literackiej. W części pisemnej egzaminu z języka polskiego jako przedmiotu dodatkowego zdający zobowiązany był do napisania wypracowania na jeden z dwu podanych w arkuszu tematów. Zadania z arkusza z poziomu rozszerzonego sprawdzały umiejętności analizowania, interpretowania i porównywania fragmentów tekstów literackich oraz tworzenia w związku z nimi tekstu własnego.

Temat pierwszy

Literackie obrazy miłości i sposoby ich kreowania we fragmentach *Don Kichota z La Manchy* Miguela de Cervantesa Saavedry oraz *Romea i Julii* Williama Szekspira.

Realizując temat pierwszy, zdający powinni dostrzec zasadę zestawienia tekstów: fragmenty z różnych gatunkowo/rodzajowo utworów, tematyka niezwyklej miłości, samotny zakochany i para kochanków, wyznania miłosne (monolog i dialog). Natomiast ukazując obrazy miłości, zdający powinien przedstawić kreację zakochanych bohaterów w obu cytowanych tekstach i napisać, na czym polega ich miłość. Sposób kreowania bohaterów w *Don Kichocie* wiąże się z tradycją i konwencją literatury pasterskiej, ksiąg rycerskich, z której zaczerpnięte zostały obyczaje i rekwizyty, byli naśladowani (podziwiani) w kręgach kultury dwornej, a ukazani (upożowani) zostali zgodnie z kodeksem rycerskim (rekwizyty, zachowania i wartości). Miłość w *Don Kichocie* została wymyślona (manifestowana), hiperbolizowana na pokaz, tragiczna (zabiera spokój, przynosi cierpienie), efekt oblędu, przynosi negatywne doznania i emocje (np.: zazdrość, cierpienie, żal), ale jest też bezgraniczna i nie daje się wypowiedzieć (wyrazić w słowach). Miłość w *Romeo i Julii* jest prawdziwa, szczerza (ale ukrywana), spełniona, niebezpieczna, tragiczna (zabiera życie), skazana na niepowodzenie (przeznaczenie).

Temat drugi

Porównaj obrazy miasta przedstawione we fragmentach opowiadania *Sierpień* Brunona Schulza i powieści *Zły* Leopolda Tyrmanda. Omów sposoby ukazania przestrzeni i funkcji, jakie ona pełni w obu utworach.

Do tego tematu również dołączone były fragmenty tekstów literackich. Zakres wymaganej tematem interpretacji zawierał się w rozpoznaniu zasad zestawienia fragmentów, porównaniu obrazów miasta, rozpoznaniu i przedstawieniu sposobu ukazania przestrzeni i ustalenia funkcji tejże przestrzeni w tekstach. Wywód należało posumować zgodnie z założeniami tematu, a więc dzięki analizie porównawczej fragmentów wskazać podobieństwa i różnice w obrazach miasta oraz sposobach ich

kreacji, dostrzec związek między tymi płaszczyznami każdego z tekstów. W tym zadaniu sprawdzane były wybrane umiejętności wskazane w standardach wymagań egzaminacyjnych, które dotyczyły obszaru I *Wiadomości i rozumienie* oraz obszaru III *Tworzenie informacji*. Standardy te odpowiadały wymaganiom na poziom podstawowy, jak i rozszerzony.

Na tym poziomie egzaminu maturalnego mogą pojawiać się teksty spoza podstawy programowej (i tak było w tym roku). Jeżeli maturzysta znał wskazane w standardach wymagań egzaminacyjnych wyróżniki utworu literackiego, potrafił funkcjonalnie wykorzystać w swej pracy konteksty interpretacyjne oraz sprawnie analizować i interpretować utwory, to spełnił główne wymogi formalne związane z dobrym wykonaniem zadania maturalnego z języka polskiego na poziomie rozszerzonym. Do egzaminu na poziomie rozszerzonym przystępowali maturzyści przygotowani do samodzielnego odbioru tekstu literackiego, dysponujący nie tylko umiejętnością całościowego analizowania tekstu, ale także wiedzą z teorii literatury oraz sprawnością w jej funkcjonalnym stosowaniu.

Głównymi przyczynami uzyskiwania przez zdających niewielkiej liczby punktów za rozwinięcie tematu oraz pozostałe kryteria były:

- ✓ sprowadzenie analizy i interpretacji do czytania tekstu literackiego na poziomie dosłownym, słabe czytanie tekstów na poziomie symbolicznym
- ✓ uznawanie streszczenia lub parafrazy treści fragmentów tekstów za poprawną realizację tematu
- ✓ słabe opanowanie umiejętności analityczno-interpretacyjnych
- ✓ brak podstawowej wiedzy historycznoliterackiej, np.:

Przykład 1.

Fragment Leopolda Tyrmanda - „Żył” jest współczesną powieścią. Napisał to w czasach kiedy w Polsce przeważały dzieła kubistów, którzy pisali o przeszłości w obrazach emy w opide w czasie wojny. Pisarze zotmerze tesknicy za swojz miodosciw.

Leopold Fragment powieści, który tu widzimy zaczyna się inwokacją, której adresatem jest Warszawa. Oha! ~~Fragment~~ akapity zaczyna się od „O, bramy warszawskie!”. Narratorem jest kronikarz, który ~~nie~~ ~~do~~ opisyje one bramy. Po tytule - „Żył” możemy wywnioskować i po 1 ekspresji z jakę się wyowiada, że jest przesadowalony z tego czasu symbolem są bramy warszawskie. Jest wiele ekspresji, wykrzyknieni metafor i porównani by zkontrastować Polska architektura z Europejską.

Przystępując do opisu miasta według Brunona jest to miasto w sobotnie popołudnie w sierpniu bardzo jest gorąco. Narrator zachwycia się architekturą miastem. ~~Spełnia~~ ~~SM~~ czyli miasto, mała, maszyną, które było ~~szachownicę w tamtym okresie~~. Brunon bardzo kwietnie opisyje nam także ludzi zygaych - którzy meli gymnas. Owo gymnas jest wipazem zadowoleni, ludzie chętnie się ~~odnie są~~ ~~gymnastę~~ ~~się~~ ~~tylko~~ ~~przez~~ ~~stojce~~, które

- ✓ niezrozumienie treści fragmentów

Przykład 2.

Oddawanie kultury Bydgoskiej jak
kiedyś miało miejsce się od zelek lat Główniak,
który był tym ~~bydgoskim~~ ~~przebiegłym~~ chwień-
nikiem, który te rzeczy światowego charakteru
kulturę byłą tyranem, ale mimo swoich
ciężkich nie udało mu się ani trochę
do życia tyłu ludzi, ani samej kultury. Oba
obrazy miasta pokazują dwa oblicza ~~miasta~~
Bydgoski. Mimo wszystko zapominamy i tak jest
tak jak opisać i tak tymczasem jako coś ludzkiego
odczuwamy, mimo miastu przebieganego ~~mającego się~~ ^{mającymi się}
na walce.

- ✓ słabe opanowanie umiejętności kompozycyjno-tekstotwórczych
- ✓ ograniczenie się do rejestrowania środków stylistycznych, bez wskazania ich funkcji

Przykład 4.

Egzamin maturalny z języka polskiego
Poziom rozszerzony

9

.....
 narratora. Wzbożenoty ^{też} ~~adzei~~ opis natury.
 - Przyroda zostaje tu również zpersonifikowana,
 co wiele pokazuje, że miasto również jest
 organizmem, tak samo jak człowiek.
 Występują w tym opowiadaniu także
 liczne epitetki i porównania. Narrator
 odwołuje się też do kultury antycznej
 oraz biblii. Brunon Schulz użył wielu
 metafor, a opowiadanie składa się głównie
 ze zdań wielokrotnie złożonych.

Realizacja tematów wypracowań wymaga dobrej znajomości lektury na poziomie idei. Wielu zdających nie spełniło tego warunku z powodu popełniania licznych błędów rzeczowych świadczących o nieznajomości i niezrozumieniu lektur lub kontekstów.

Przykłady najczęstszych błędów można zilustrować także dłuższym fragmentem wypracowania na temat 2. z poziomu rozszerzonego: *Porównaj obrazy miasta przedstawione we fragmentach opowiadania „Sierpień” Brunona Schulza i powieści „Zły” Leopolda Tyrmanda. Omów sposoby ukazania przestrzeni i funkcje, jakie ona pełni w obu utworach.*

Przykład 5.

WYPRAWOWANIE

na temat nr ...2...

Analizując twórczość wielu autorów, nie można przejść obojętnie obok miejsca, w którym byli i działali. W ogromnej części mieli tęsknotę do tego miejsca (jako u twórców romantycznych) nawiązując główny nurt ich twórczości. Miasto pełniło funkcję kwaterki i miejsca spotkań, takich jak np. Rafał Weyssenhof w „Dziękuję” Bolesława Prusa. W ten sposób i dzięki gromadziło wrażenie, że obiektywnie opisana Warszawa jest czymś odosobnionym, samotnym, który często budził paranoje i lęki. Twórcy i miejsce życia tworzyły stanowiąc integralną całość, a subiektywny opis pozwala odczytać ogromną wagę jaką przywiązywał do miasta. Sposób ukazania miasta w literaturze w ukazanych fragmentach dzieł Brunona Schlegla i Leopolda Tyndemana ukazuje rolę miasta i jej wpływ na twórczość obu pisarzy.

„Ślepy pamiętnik” Brunona Schlegla powstał w okresie dwudziestolecia

międzywojennego. W twórczości przede
 wszystkim dominuje opis, ~~nie~~
 wielka plastyczność opisu, przywołanie mu-
 siałem marnie sennie. Schulz nawet w
 tekście prozatorskim, używa ogromnej
 ilości metafor, wykorzystuje przyrodę
 do swego opisu („Zalawato się, że
 te dżemu afektuje widok”). W epoce
 w której tworzył, podobne zabiegi
 można dostrzec chociażby w liście
 Konstantego! Gałczyńskiego, np. w jego
 słynnym utworze „Zaczarowanej dorożce”

Wypracowanie rozpoczyna półtorastronicowy wstęp, w którym zdający nie odniósł się do danych w zadaniu fragmentów tekstów prozatorskich. Swoją intencję natomiast wyraził w pierwszym zdaniu (*Analizując twórczość...*), jest ona niezgodna z tematem, ponieważ nie twórczość ma być analizowana (tu reprodukowana w ogólnikowych stwierdzeniach o przypadkowo wybranych faktach historycznoliterackich: od romantyzmu do Gałczyńskiego, wcześniej Wojaczka), a przede wszystkim załączone fragmenty dzieł literackich. Przytoczone nazwiska autorów (Wojaczek, Prus) dopełnia informacja o czasie powstania *Sklepów cynamonowych*. Twórczość Schulza została zestawiona z *Zaczarowaną dorożką* Gałczyńskiego. Błąd rzeczowy polega na niewłaściwym sklasyfikowaniu twórczości obu artystów. Opowiadania *Sklepy cynamonowe* Schulza ukazały się w 1934 roku, wiersz *Zaczarowana dorożka* został opublikowany w 1948 roku w tomie *Wiersze i poematy*. Początki twórczości Gałczyńskiego wiążą się z ugrupowaniem poetyckim Kwadryga, z którym zresztą Schulz nie miał nic wspólnego. Między wstępem a opisywaniem fragmentu prozy Schulza autor wypracowania nie zachował spójności. Słowa *Ważnym elementem w kreowaniu opisu miasta...* rozpoczynają zdanie, którego autor nie zapowiedział w poprzedniej części wypracowania (to wyraźne „pęknięcie” w kompozycji i logice wypowiedzi). Sformułowania o fragmencie opowiadania Schulza są uwikłane w kolejny błąd rzeczowy: autor *Sklepów cynamonowych* nie pisał o warszawskich realiach (błąd został w wypracowaniu powtórzony). Zdający nie porównał zasady zestawienia tekstów, nie wykazał się rozumieniem pojęcia konwencja. Innym znakiem braku panowania nad sposobem komponowania wypowiedzi na poziomie rozszerzonym w wypracowaniu zdającego są liczne powtórzenia nie tylko słów, ale i partii myślowych oraz wyłącznie formalny charakter zakończenia. Zawiera ono bardzo ogólnikowe uwagi o roli miejsca w naszym życiu oraz o mieście i jego wpływie na życie artystów w ogóle. Nie zawiera natomiast spostrzeżeń podsumowujących tok analitycznych rozważań o tekstach danych w zadaniu, czyli o sposobach ukazania miasta w dwóch różnych fragmentach prozy.

Inne błędy zdających można ująć w rejestr:

- ✓ nierozumienie pojęć kluczowych dla tematu
- ✓ nieznanostwo periodyzacji literatury
- ✓ nieprawdziwe wskazanie czasu powstania dzieła
- ✓ błędna klasyfikacja gatunkowa
- ✓ nieznanostwo losów bohaterów (powstały w arkuszach nowe, nieznanne polonistom „teksty”)
- ✓ mieszanie faktów, koligacji
- ✓ zbyt dosłowne streszczanie danych w arkuszu fragmentów (bez zrozumienia języka).

Wnioski i rekomendacje

Na podstawie analizy wyników egzaminu maturalnego z języka polskiego oraz uwag egzaminatorów sprawdzających arkusze egzaminacyjne można sformułować następujące wnioski dotyczące czynników mających wpływ na przeciętny wynik średni uzyskany na maturze 2014 roku:

- ✓ nieznanostwo treści lektur na poziomie podstawowym
- ✓ streszczenia lub parafrazy tekstów dołączonych do tematów
- ✓ powierzchowna analiza i interpretacja tematów
- ✓ słaba umiejętność analizy i interpretacji tekstów
- ✓ pobieżna lektura tekstów załączonych do zadań
- ✓ nieuwważna lektura poleceń zadań
- ✓ błędy rzeczowe
- ✓ ograniczanie się do odczytywania sensów dosłownych i do powierzchownych obserwacji (słaba umiejętność czytania tekstów na poziomie symbolicznym)
- ✓ ograniczenie się do rejestrowania środków stylistycznych, bez wskazania ich funkcji
- ✓ nieznanostwo podstawowej terminologii z zakresu poetyki, historii literatury, teorii literatury
- ✓ nieusystematyzowana wiedza historycznoliteracka lub jej brak.

W pracy dydaktycznej z uczniami przygotowującymi się do egzaminu maturalnego z języka polskiego wskazane jest marginalizowanie wpływu powyższych czynników na wynik egzaminu. Warto też doskonalić umiejętności:

- ✓ pisanie dłuższych form wypowiedzi ze zwróceniem uwagi na komponowanie wypowiedzi, formułowanie wniosków zgodnych z tematem, poprawność stylistyczno-językową
- ✓ funkcjonalnej wobec tematu analizy i interpretacji tekstu literackiego
- ✓ pamiętać o doskonaleniu umiejętności rozumienia wszystkich tekstów zawartych w arkuszu: instrukcji, poleceń zawartych w teście, tematów wypracowań, tekstów będących podstawą rozwiązywania zadań egzaminacyjnych
- ✓ językowe, wzbogacać słownictwo i wpajać konieczność przestrzegania norm poprawności pisowni.

W szkole powinno się uczyć analizowania kontekstowego, takiego, w którym różne aspekty tego samego zjawiska tworzą obraz rzeczywistości, historii, kultury typowy dla pogłębionego humanistycznego widzenia całości. Teksty literackie

Analizowanie tekstów epickich lub ich fragmentów może polegać na wybieraniu elementów dominujących spośród różnych składników:

- ✓ typ epiki, charakter narracji, typ narratora, stosunek narratora do przedmiotu wypowiedzi, faktów, bohaterów, przedmiotów, zdarzeń
- ✓ miejsce, czas powieściowy/epicki (fabuła epicka, motyw przewodni, akcja, wątki, epizody), obrazowanie literackie (językowe i kompozycyjne)
- ✓ inne elementy świata przedstawionego (np.: tematy, motywy, topoty, konwencja literacka).

Interpretacja w kontekstach ogólnych i właściwych może odsyłać do kontekstów: literackich, historycznoliterackich, filozoficznych, biograficznych, kulturowych (obejmujących zarówno typowe

dla kultury wysokiej, masowej, popularnej zjawiska, jak i elementy inne niż literatura, z innych dziedzin sztuki – wskazanych w podstawie programowej).

I jeszcze rady dotyczące komponowania wypowiedzi. Należy w trosce o jakość własnej wypowiedzi pamiętać o:

- ✓ zbudowaniu przekonującego wstępu
- ✓ ustaleniu toku argumentacji w rozwinięciu
- ✓ ustaleniu porządkującego kryterium
- ✓ zbudowaniu logicznej wypowiedzi o przejrzystym toku argumentacji (zamyśł kompozycyjny)
- ✓ sformułowaniu problemu badawczy (jest tak..., ponieważ...)
- ✓ uporządkowaniu, zhierarchizowaniu precyzyjnych argumentów (ich wynikanie z siebie, często zaznaczone akapitowaniem)
- ✓ logicznym sumującym podsumowaniu (nie tylko formalne zakończenie, ale też sformułowanie w kilku zdaniach tego, co wynika z całej wypowiedzi)
- ✓ spójności wypowiedzi i unikaniu zbędnych powtórzeń
- ✓ właściwych proporcjach między poszczególnymi częściami, czyli wstępem, rozwinięciem i zakończeniem
- ✓ elementach uatrakcyjnających formę (np. motto, cytaty).

Aby osiągnąć sukces na egzaminie maturalnym, konieczne jest wykazanie się umiejętnością pracy z arkuszem, którego integralną częścią jest tekst literacki (cały lub jego fragment).

Przykład 1.

K.P.T. dekadent bezsensu marazm

Temat 2. Na podstawie fragmentu *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego porównaj poglądy Poety i Gospodarza na temat poezji narodowej oraz przedstaw sady bohaterów o Polakach. ②

realizm **WESELE**
Akt I, Scena 24
POETA, GOSPODARZ

ponadp. irr. wolne. wesela

POETA
Taki mi się snuje dramat
groźny, szumny, posuwisty → *awangarda, brach tradycyjnych motywów, krutości*
jak polonez; gdzieś z kazamat¹¹
jęk i zgrzyt, i wichrów świsty. → *pesymizm, gorza*
Marzę przy tym wichrów graniu
o jakimś wielkim kochaniu → *siły, miłość*
Bohater w zbrojej, skalisty,
ktoś, jakoby złom granitu → *wielka postać*
rycerz z czoła, ktoś ze szczytu
W grze uczucia, chłop „qui amat”¹²
przy tym historia wesola, → *retne*
a ogromnie przez to smutna. *specyficzne*

o miłości wielkiej nie z tego świata, nie realna. Kłótnia w miłości od świata, miłość ulubisz kiedy kobiety

brali tradycję, wygnanie

GOSPODARZ

To tak w każdym z nas coś woła:
jakaś historia wesoła,
a ogromnie przez to smutna.

→ twierdzi, że jest to pamedne uauie, potet

POETA

A wszystko bajka wierutna,
Wyraźnie się w oczy wciska,
zbroją świeci, zbroją łyska
postać dawna, coraz bliska,
dawny rycerz w pełnej zbroi,
co niczego się nie lęka,
chyba widma zbrodni swojej,
a serce mu z bólów pęka,
a on, z takim sercem w zbroi,
zakłęty, u źródła stoi
i do mętów studni patrzy,
i przegląda się we studni.
A gdy wody czerpnie ręką,
to mu woda się zabrudni.
A pragnienie zdroju męką,
więc mętów czerpa ze studni;
u źródła, jakby zakłęty:
taki jakiś polski święty.

→ sly, nęty, tradycyjne wiza bohater, dawne

→ tradycje per artystów obrany, nterrealny bohater,

uauie, pomysła,

nie przypisuje wagi do tytości

GOSPODARZ

Dramatyczne, bardzo pięknie –
u nas wszystko dramatyczne,
w wielkiej skali, niebotyczne –
a jak taki heros jęknie,
to po całej Polsce jęczy,
to po wszystkich borach szumi,
to po wszystkich górach brzęczy,
ale kto tam to zrozumie.

wielka skala, dramaturgia, pełne

pamedne

→ lud nie rozumie pary

POETA

tracą rycerza
Dramatyczny, rycerz błędny,
ale pan, pan pierwszorzędny:
w zamczysku sam osmętniały,
a zamek opustoszały,
i ten lud nasz, taki prosty,
u stóp zamku, u stóp dworu,
i ten pan, pełen poloru,
i ten lud prosty, rubaszny,
i ten hart rycerski, śmiały,
i gniew boski gromki, straszny.

tradycyjne poezja

ożyna, lud

honor

GOSPODARZ

Tak się w każdym z nas coś burzy,
na taką się burzę zbiera,
tak w nas ciska piorunami,
dziwnymi wre postaciami:

Oceńa Blabla

tradycja

poezja
nasława: pogłębia

dawnym strojem, dawnym krojem,
a ze sercem zawsze swoim;
to dawność tak z nami walczy.
Coraz pamięć się zaciera ---
tak się w każdym z nas coś zbiera.

prawdę, zaczynając z pomiarów opamiętania

POETA

Duch się w każdym poniewiera,
że czasami dech zapiera;
tak by gdzieś het gnało, gnało,
tak by się nam serce śmiało
do ogromnych, wielkich rzeczy,

duch wielkości, ponadczasność, nieśmiertelność,
poezja, zaparcie tchu, duch gnac, egoista,
duch irracjonalności vs. spotyka pospolitość

lud

a tu pospolitość skrzeczy,
a tu pospolitość tłoczy,
włazi w usta, uszy, oczy;
duch się w każdym poniewiera
i chciałby się wydrzeć, skoczyć,

walczą, abstrakcja - niepragnienie

ręce po pas w krwi ubroczyć,
pamięć rozpostrzeć szeroko,
wielkie skrzydła porozwijać,
lecieć, a nie dać się mijać;

próba młodości, dokoła, nie słychać, romantyczna
próba.

a tu pospolitość niska
włazi w usta, ucho, oko; --
daleko, co było z bliska --
serce zaryte głęboko,
gdzieś pod czwartą głębłą skibą,
że swego serca nie dostać.

GOSPODARZ

Tak się orze, tak się zwala
rok w rok, w każdym pokoleniu;
raz wraz dusza się odślania,
raz wraz wielkość się wylania
i raz wraz grąży się w cieniu.

czasami pojawia się jedn. wybitna

Raz wraz wstaje wielka postać,

że ino jej skrzydeł dostać,

ale jest tylko per chwile

rok w rok w każdym pokoleniu

i raz wraz przepada, gaśnie,

nie zrozumiecie

jakby czas jej przepaść właśnie.

Każden ogień swój zapala,

każden swoją świętość święci...

każdy sobie, sam, nie ma jedn. w
spotrzebie

POETA

My jesteśmy jak przekleci

uważani, biedni, pełni, nęceni, per irracjonalność

że nas mara, dziwo nęci

wytwarzamy wyobraźni, manewra

wytwór tęsknej wyobraźni

serce bierze, zmysły drażni;

prymat uczucia, zmyślanie, impresjonizm

że nam oczy zasły mgłami;

holony impresjonizm

pieścimy się jeno snami,

a to, co tu nas otacza,

zdolność nasza przeinacza:

nieświadomość nie współgra z ich zdolnościami
i potrzebami

antropomorfizacja

w oczach naszych chłop urasta
do potęgi króla Piasta!

GOSPODARZ

A bo chłop i ma coś z Piasta,
coś z tych królów Piastów – wiele!
– Już lat dziesięć pośród siedzę, *zna lud*

sąsiadujemy o miedzę.

Kiedy sieje, orze, miele,

taka godność, takie wzięcie;

co czyni, to czyni święcie;

godność, rozważa, pojęcie.

A jak modli się w kościele,

taka godność, to przejęcie;

bardzo wiele, wiele z Piasta;

chłop potęgą jest i basta.

[1901]

Stanisław Wyspiański, *Wesele*, Wrocław 1984.

IMPRESJONIZM!

antropomorfizacja

Przykład 2.

Temat 2. Porównaj obrazy miasta przedstawione we fragmentach opowiadania Brunona Schulza *Sierpień* i powieści Leopolda Tyrmandy *Zły*. Omów sposoby ukazania przestrzeni i funkcje, jakie ona pełni w obu utworach.

SIERPIEŃ (fragment)

monolog Troskowskiego, młody chłopiec, dziecko

metafory, barwność, opis dziecka, wyobraźnia

odwołanie do mitologii

zaw. poręco, gwa. barw, koloryst., subiektywizm

nosobienie

hieroglif, symbol, tajemny, symbol, tajemny

W sobotnie popołudnie wychodziłem z matką na spacer. Z półmroku sieni wstępowało się od razu w słoneczną kąpiel dnia. Przechodnie, brodząc w złocie, mieli oczy zmrużone od żaru, jakby zalepione miodem, a podciągnięta górna warga odsłaniała im dziąsła i zęby. I wszyscy brodzący w tym dniu złotym mieli ów grymas skwaru, jak gdyby słońce nałożyło swym wyznawcom jedną i tę samą maskę – złotą maskę bractwa słonecznego, i wszyscy, którzy szli dziś ulicami, spotykali się, mijali, starcy i młodzi, dzieci i kobiety, pozdrawiali się w przejściu tą maską, namalowaną grubą, złotą farbą na twarzy, szczyrzyli do siebie ten grymas bakchiczny – barbarzyńską maskę kultu pogańskiego.

monolog słońca, dziecka, zwierzęcia

Rynek był pusty i żółty od żaru, wymieciony z kurzu gorącymi wiatrami, jak biblijna pustynia. Cierńskie akacje, wyrosłe z pustki żółtego placu, kipiły nad nim jasnym listowiem, buketami szlachetnie ucłunkowanych filigranów zielonych, jak drzewa na starych gobelinach. Zdawało się, że te drzewa afektują wicher, wzburzając teatralnie swe korony, ażeby w patetycznych przegięciach ukazać wytworność wachlarzy listnych o srebrzystym podbrzuszu, jak futra szlachetnych lisic. Stare domy, polerowane wiatrami wielu dni, zabarwiały się refleksami wielkiej atmosfery, echem, wspomnieniami barw, rozproszonymi w głębi kolorowej pogody. Zdawało się, że całe generacje dni letnich (jak cierpliwi sztukatorzy, objający stare fasady z pleśni tynku) obłukiwały kłamiwą glazurę, wydobywając z dnia na dzień wyraźniej prawdziwe oblicze domów, fizjonomię losu i życia, które formowało je od wewnątrz. Teraz okna, oślepione blaskiem pustego placu, spały; balkony wyznawały niebu swą pustkę; otwarte sienie pachniały chłodem i winem.

Buolynku, Siergiej, dziecko, zwierzę, tajemnic

Kupka obdartusów, ocalała w kącie rynku przed płomienną miotłą upału, oblegała kawałek muru, doświadczając go wciąż na nowo rzutami guzików i monet, jak gdyby z horoskopu tych metalowych krążków odczytać można było prawdziwą tajemnicę muru, porysowanego hieroglifami rys i pęknięć. Zresztą rynek był pusty. Oczekiwało się, że przed tę sień sklepioną z beczkami winiarza podjedzie w cieniu chwiejących się osiołek Samarytanina,

wyobraźnia, dziecko, monolog odwołuje się do wspomnień, bogaty symbol, kłamiwość, gręba

namierzanie ob. Bibl., potęgowanie gręba

prowadzony za uźdę, a dwóch pacholców zwlecze troskliwie chorego męża z rozpalonego siódła, ażeby go po chłodnych schodach wnieść ostrożnie na pachnące szabasem³ piętro.

Tak wędrowaliśmy z matką przez dwie słoneczne strony rynku, wodząc nasze załamane cienie po wszystkich domach, jak po klawiszach. *Umiejętność selektywnej opisywania*

[1933]

Na podstawie: Bruno Schulz, *Sklepy cynamonowe*, Kraków 1998.

ZŁY (fragment)

O, bramy warszawskie!

Wypowiedź miłośnika miasta
Każde wielkie miasto ma w swej architekturze szczegół pewien, temu tylko miastu właściwy, w nim tylko urastający do obyczajowego symbolu. Nie znaczy to wcale, że dany motyw odnaleźć można w tym mieście wyłącznie. Dachy, na przykład, są w każdym mieście, a przecież w Paryżu nabierają jakiegoś specjalnego wyrazu, określają życie, zdarzenia, nastroje, istnieje cała o nich literatura, im poświęcona sztuka. W Warszawie szczególnie takim jest brama. Czyż nie ma kamienic z bramami poza Warszawą? Są. Chyba wszędzie, *bramy kamienic w całym mieście*
lecz tylko w Warszawie brama domu określiła jakoś życie kilku pokoleń.

podkreślenie w opisie narratora i rodziny
O, bramy warszawskie! Cóż mogę wam teraz poświęcić? *bramy kamienic w całym mieście*
Wspomnienie minionej chwili
Ja szukający ledwie uchwytnych cieniów kronikarza? *bramy kamienic w całym mieście*
Garsć chaotycznych wspomnień. Nie z mego ołówka spłynąć mogą poważne, czcigodne o was rozprawy. Wiem tylko, że w waszym chłodnym półmroku, wśród waszych śmiesznych i pretensjonalnych sztukaterii i pseudorenesansowych gzymsów odnajdywaliśmy nasze Dzikię Polę, my, chłopcy z pięter, nasze pierwsze siniaki i pierwszą krew z nosa, pierwszy hazard i zapamiętanie w grze w chowanego, w czarnego luda, w siódmkę. *Doświadczenie*
Wspomnienie minionej chwili
Później odnajdywaliśmy w waszych ścianach pierwszy gryzący humor nieprzyzwoitych napisów, jeszcze później szukaliśmy pierwszej wiedzy o dorosłym życiu w ciemnościach waszych kątów, za żelaznymi, dębowymi lub szklanymi drzwiami. Jeszcze później byłyście świadkami, o, bramy warszawskie! naszych westchnień i wyznań, naszych werterowskich rozpacz i zaklęć, jakich pełne były długie, nocne rozmowy po powrocie z kina czy z wieczorki, gdy ręka długo spoczywała na dzwonku, nie naciskając go w obawie przed przedwczesną interwencją stróża – tego rozespanego Neptuna bram warszawskich, wynurzającego się z ciemnego niebytu w zbroi z kozucha. Nie zawsze też byłyście sceną lekkoskrzydłych fars wielkomijskich i beztroskich popisów farmazonów, sprzedających w waszym cieniu sztuczne brylanty naiwnym wieśniakom. Zdarzyło się wam osłonić swoim mrokiem niejedną tragedię. Aż nadszedł czas, gdy stałyście się ostatnim schronieniem w walce ulicznej, kiedy płytki wasz tunelik stanowił nieraz błogostawieństwo dla kluczącego i uciekającego przed tępą przemocą goniących zbirów. I jak wszystko w tym mieście, tak wy, bramy warszawskie, wkroczyłyście wprost z śmieszności i niedz w najszczytniejsze bohaterstwo bez póź, koturnów i wzniosłych słów, raczej z lekko wulgarnym krzykiem, tak jak to się czyni w Warszawie. *Wspomnienie minionej chwili*
Wspomnienie minionej chwili

[1955]

Na podstawie: Leopold Tyrmand, *Zły*, Warszawa 1990.

Notatki własne zdającego wskazują na umiejętność zaplanowania pracy, czyli tworzenia wypowiedzi własnej. Liczne graficzne wyodrębnienia odpowiednich fragmentów, zdań, słów (podkreślenie, zakreślenie, strzałki) wraz z dopiskami, komentarzami do tekstu to element rozpoznawania tematu i wydobywania z materiału źródłowego odpowiednich dla realizacji zadania spostrzeżeń.

Te operacje polonistyczne na tekstach i w arkuszach dowodzą między innymi opanowania: umiejętności uważnego (funkcjonalnego) odczytywania fragmentu, wydobywania z tekstu istotnych dla realizacji tematu spostrzeżeń (unikania pisania wszystkiego, co wie się o tekście literackim), selekcjonowania i hierarchizowania zjawisk. Taka strategia postępowania polonistycznego na pewno zagwarantuje sukces nie tylko na egzaminie.